

Martensäule beim Klentnitzer Steinbruch unter dem Kesselberg.

Südmährischer Bauernbarock um die Pollauer Berge

Südmähren - Du bist das Land der Martensäulen ... so beginnt ein Gedicht. Und wirklich, es ist unmöglich sie zu übersehen.

In sechs Gemeinden um die Pollauer Berge können wir 18, aus Ziegel gemauerte Martensäulen zählen. Zwei Marterln davon wurden abgerissen. Ihre Existenz verrät dem Volkskundler, dass hier die Bevölkerung katholischen Glauben lebte. Die meisten dieser Marterln wurden in den Jahren 1790–1840 erbaut, die Zeit des „Bauernbarock“.

In Mitteleuropa war der Barock schon lange beendet, in Südmähren dauerte die Barockzeit bis in die 1. Hälfte des 19. Jahrhunderts. Sie gehörte eben noch lange zum Lebensgefühl, zur Lebensart der damaligen Zeit. Das Gefühl der einfachen Leute änderte sich nicht so schnell als der kalte Rationalismus gebildeter Menschen.

Nach dem Sprichwort: „Die Welt schwankt, aber das Kreuz steht fest“ nahm das Volk vom Glauben die Kraft und die Unterstützung zu ihrem schweren Leben. Der Konservatismus der Landbevölkerung und ihre Unlust für Veränderungen, ließen sie an ihrem Glauben festhalten.

Die Marter-Säulen (Statuen, Kreuze) wurden in dieser Landschaft erbaut, weil sie die Leute für ihr Religionsleben brauchten und auch nützten. Sie waren keine toten Säulen, wie der heutige Mensch sie sieht. Die Marterln wurden von frommen Bauern und braven Handwerkern erbaut, nach Erlaubnis der Schlossherren und der Kirche.

Niemand konnte bauen wie er wollte. Die Marterln wurden nicht als Dekoration der Gegend oder als Orientierungshilfe erbaut. Diesen Sinn bekamen sie erst viel später.

Bei der Arbeit auf dem Feld war der Bauer allein. Sah er ein Marterl, ein Kreuz oder einen Bildstock am Baum hängen, so konnte er zu jeder Zeit beten oder meditieren und so einen geistlichen Zuspruch finden.

Manchmal wurde so eine Martensäule auf einem Platz errichtet, wo ein tragisches Ereignis passierte. Aber Achtung! Wir dürfen dann so ein Marterl nicht als Denkmal zu einer Begebenheit sehen, wie es der heutige Mensch betrachtet.

Der Tod eines Menschen ohne letzte Ölung, Beichte und Vergebung der Sünden durch den Pfarrer, war für die damaligen Leute ein großes Unglück. Als Zeichen der Sühne wurde für die Seele des Verstorbenen ein „Marterl“ (Martensäule) oder Kreuz errichtet. Man hoffte, dass jeder Mensch der vorbeigeht, für den Verstorbenen betet und sich bekreuzigen kann. Dies gilt besonders für die Martensäule am Ortsende von Klentnitz, bei der Abzweigung nach Bergen¹.

Am 6. Juni 1806 wurde die 79-jährige Bäuerin Katharina Grech, die mit ihren zwei Enkelkindern auf dem Heimweg von der Feldarbeit war, vom Blitz erschlagen. Die beiden Kinder blieben unversehrt und kamen mit dem Schrecken davon.

Zu den Kirchenfesten wurde neben den Martensäulen ein Feldaltar aufgebaut. Alles wurde schön hergerichtet und geschmückt. Die Gemeinde ging in einer Prozession zu den Feldaltären. Hier wurde gesungen und gebetet. Der Herr Pfarrer segnete die Felder und betete für eine gute Ernte.

Wir erkennen, dass die damaligen Menschen diese kleinen Objekte des Bauernbarocks benutzten. Sie waren nämlich ein natürlicher Teil ihrer damaligen Welt, die für uns heute schon weit entfernt ist.²

¹ Klentnitz [Klentnice], Pardorf [Bavory].

² für den Touristen-Verein vor Ort übersetzt, bearbeitet und korrigiert von Dieter Friedl.

Jihomoravský selský barok v krajině Podpálaví

Jižní Moravo – země božích muk ...

Tak začíná jedna báseň. A opravdu je zde není možno přehlédnout. Vždyť v šesti obcích kolem Pálavy napočítáme 18 zděných božích muk a to jsou už dvě zaniklé. Jejich výskyt odborníkovi dokladuje, že zde žilo obyvatelstvo katolické víry. Tato boží muka byla postavena převážně v letech 1790 – 1840, tedy v období selského baroka. Barok už dávno skončil a ve střední Evropě a u nás ještě přetrvával až do poloviny 19. století. Bylo to proto, že barok byl záležitostí citovou, lid jím byl prostoupen, byl to životní styl tehdejší doby. Cit prostého lidu se nemění tak rychle jako chladný racionalismus vzdělavců. Podle hesla „svět se zmítá, ale kříž stojí pevně dál“ čerpal lid z víry, sílu a oporu v těžkém životě. K tomu je třeba také přičíst konzervativnost venkova a jeho nechuť ke změnám.

Boží muka (a sochy, kříže) byla stavěna v krajině proto, že je lidé potřebovali ke svému náboženskému životu, a také je k němu používali. Nebyly to jen mrtvé symboly, jak vidí dnešní člověk. Stavěli je na svých pozemcích a na svůj náklad zbožní sedláci nebo řemeslníci po dovolení vrchnosti a církve. Nemohl si je postavit každý jak chtěl. Boží muka tedy nebyla stavěna pro ozdobu krajiny nebo jen jako orientační body. Toto z nich vyplynulo až jaksí druhotně. Při práci v poli byl rolník v krajině sám. Když vzhlédl od práce, jeho zrak se zachytil na boží muce, soše, kříži nebo plechovém obraze svatého, přibitém na stromě. Kdykoliv si tak dopřál duchovní útěchy v modlitbě nebo v rozjímání.

Někdy byla boží muka stavěna na místě, kde došlo k tragické události. Ale pozor, pak nesmíme vidět v mukách pouhý pomníček na paměť události, jak by ho viděl dnešní moderní člověk. Tehdejší lidé považovali smrt člověka bez posledního pomazání, bez vyzpovídání a odpuštění hříchů a bez kněze za velké neštěstí. Jediné, co už pro duši zemřelého nešťastníka mohli dle tehdejší víry udělat, bylo postavit muku nebo kříž, přičemž se počítalo s tím, že každý kolemjdoucí pocestný se za něho pomodlí nebo alespoň pokřížuje.

Toto se týká božích muk před Klentnicí. Dne 6. června 1806 zde byla bleskem zabita 79 letá selka Katharine Grecková, když se vracela s dvěma malými vnuky z pole. Děti vyvázly jen s leknutím.

O svátcích se u božích muk stavěly polní oltáře, vše se vyzdobilo a obec si tam uspořádala procesí, přičemž farář cestou žehnal polím a modlil se za dobrou úrodu. Každé putující procesí si u boží muky udělalo zastavení se zpěvem a modlením.

Poznáváme, že tehdejší člověk drobné církevní objekty selského baroka používal. Staly se totiž samozřejmou součástí jeho světa, nám dnes tak vzdáleného.

---

³ [ChKO Pálava](#) ... chráněná krajinná oblast Pálava ... Landschaftsschutzgebiet Pollauer Berge